

Ved Hennings seksogfirsindstyvende fødselsdag i Kongens Have d. 20.8.2011

Legatindstillingstale for Henrik Sten Møller

Kære Henrik Sten Møller -

Du har gennem næsten et halvt århundrede år skabt moderne arkitekturkritik og moderne arkitekturformidling af højeste karat – og hermed udgjort en helt central skikkelse i etableringen af denne genre i Danmark. Det har du gjort som journalist, som forfatter, som foredragsholder og som debattør. Det er for din kvalitative, store og arbejdsmæssigt utrættelige indsats inden for det brede felt af primært skriftlig og visuel italesættelse af det, man kunne kalde arkitekturens poetik, at jeg på vegne af Henning og vi andre i Legatfonden, nemlig Lone, Troels samt Carsten Malby og jeg selv, hermed skal tildele dig Henning Larsen-legatet på denne prægtige og dejlige solskinsdag, der som bekendt er Hennings fødselsdag.

Som alle kan høre, har Operaen valgt også at fejre Henning, og jeg synes, det vil være passende at benytte lejligheden til at udbringe en skål for Henning, som sidder her i vores midte (Den Kongelige Opera gav som baggrundsmusik koncert på Rosenborg).

Men nu er det dig, Henrik, det drejer sig om: Med din særlige baggrund har du fra starten af dit liv og ikke mindst dit faglige liv, ikke blot været orienteret mod kunsten generelt og arkitekturen og design specifikt. Du har også evnet at leve dig ind i den, noget som er meget vigtigt for forståelsen af den. Som var du en kollega til arkitekterne og designerne har du skabt dig en faglig platform, hvorfra du har talt med en faglig autenticitet – som jo netop ofte er mere værd end den formelle autoritet. Du har talt – og især skrevet – ja, som netop den ekspert du er på dette righoldige område i samfundet, som man aldrig har været i tvivl om, at du elskede og begærede.

En spids og til tider spydig pen har det været: En pen, der på samme tid spiddede de, det eller den, der ikke levede op til de forventninger, du mente, man med rette kunne og måtte have fra både samfundets og kulturens side – og ikke mindst fra din side. For du har jo altid været der og fyldt noget som person. Du har, når tingene efter din grundige vurdering var gode, fejret og hyldet arkitekturen og dens arkitekter. Når politikerne, entreprenørerne, men så sandelig også arkitekterne ikke skabte kvalitet i det offentlige rum... ja, så udstillede, afslørede eller demaskerede du som journalist den virkelighed, der så ofte som tynde japanske papirvægge lydeløst glider hen foran kunstens og rummets poetiske virkelighed – der med dine egne ord er den egentlige virkelighed. Og dermed bedrev du kritik.

Gennem sin sproglige præcision har din kritik skabt en journalistisk kultur, en stemme og derved en institution af den slags, som man – i kraft af dens uforudsigelighed – aldrig helt ved, hvor man har, og måske netop derfor ved, at man kan regne med, ved mener noget, som er uforudsigeligt. Men kun og netop fordi den bunder i refleksion over den verden, der selv forandrer sig hele tiden. Derved har du udtrykt standpunkter og holdninger. Og standpunkter er nu engang betydeligt mere interessante og skabende end synspunkter. Det at turde hæve stemmen og hævde, at her står jeg, og herfra mener jeg noget – noget ganske bestemt. Det er vigtigt og nødvendigt.

Psykologien hævder, at definitionen på selvtillid er, at jeg er det, jeg gør – det jeg laver. Men at selvværd, som er noget andet, er, at jeg er noget andet og meget mere end blot det, jeg gør.

Man får klart det indtryk, at du altid har haft meget af begge dele – af både selvtillid og selvværd. Hvorfor du ikke blot havde indsigt til at skabe fagligt begrundede standpunkter, men også modet til at fremsætte dem i det offentlige rum. Nå ja, nogle vil mene, at du til tider har skrevet således, at man fik det indtryk, at du måske havde så rigeligt endda af begge dele – ikke mindst selvværdet! Måske især de, der ikke var enige i dine standpunkter.

Nobelprismodtageren, forfatter Elias Canetti, har engang sagt, *“at det, der bidrager mest til en kulturs overlevelse, er destruktionen af selvsamme kultur...”*

Det er hårde ord, som kan fortolkes og misfortolkes på mange måder. Men en tænkende kultur skal slå gnister – og det gør den, hvis der er nogen, der magter og har modet til at slå hul i konventionerne.

Uden på nogen måder her at ville fornærme nogen tillader jeg mig at fremføre det, for dit vedkommende, Henrik, måske mest prægnante – og faktisk i en dansk kultur ganske sjældne – eksempel på, hvordan noget sådan kan gøres.

Da Rederen, Hr. Møller, på et stort indkaldt pressemøde præsenterede nationens næste nye og største kulturbygning nogensinde, så var det nærliggende for journalister under den planlagte spørgerunde at stille uddybende spørgsmål til arkitektur, akustiske detaljer og måske endda økonomi. Men ikke for Henrik Sten Møller. Du stillede på simpel vis spørgsmålet: “Hvor er arkitekten?”

Som de fleste vil være bekendt med, var professor Larsen ikke til stede under præsentationen.

Med dit spørgsmål var ikke alene det benævnte pressemøde vendt 180 grader på hovedet! Det affødte også dagsordenen for selve mødet, nemlig ro, rettidig omhu og orden. Men vigtigst af alt så var også fremover – og det i meget lang tid – også den ramme inden for hvilken, man diskuterede dette nye bygværk i hovedstaden, forandret.

I denne lille sluttede kreds tør jeg godt sige, at du, Henrik, med formuleringen af et enkelt lille spørgsmål satte dagsordenen for en endeløs række af diskussioner – diskussioner, der først blev lukket den dag, mesteren selv skrev ord og udgav en lille bog om forløbet. Se sådan bryder man normer og med Canettis ord “destruerer” kulturen i dens egen interesse. Ofte er afstanden mellem tanke og handling ikke længere end beslutningen om at sige de ord man har tænkt – højt! For ord er handling når udsagt!

Verden og kulturen kan ikke leve uden standpunkter og holdninger – vi kan ikke leve uden fornemmelser for, hvad der er rigtigt og forkert. Vi kan ikke være til uden intuition. Intuition, der jo netop er et af kunstens vigtigste redskaber, og som bliver bearbejdet til intention for kun derved at kunne blive til vilje. Vilje til at flytte ting, flytte opfattelser og til at flytte verden – og ikke mindst til at flytte sig selv. Og det har du gjort, Henrik, og du gør det stadig.

Og når først det er indarbejdet som en kultur – eksempelvis i en avis som Politiken – er det noget af det, der netop gør en avis værd at læse. Det bliver en del af det daglige mentalhygiejniske ritual, som er med til at holde os oppe i en kultur, der til stadighed reflekterer over sin egen værdi og eksistens – “Cogito, ergo sum”.

Derfor tænker man også pludselig og indimellem i hverdagen: ”Hov, hvor blev det af, dette uundværlige daglige rituelle slagsmål om æstetikens rigtighed, nærvær og kvalitet i en given ny situation i byens rum og pladser eller bygninger?” Pludselig opdager man den larmende tavshed i den offentlige debat – savnet af den lille, men velturnerede spydighed, der ikke kun får en til at trække på smilebåndet – måske endda ligefrem at slå en god sund morgenlatter op – men som også aftvinger en selvstændig refleksion: ”Hvem griner jeg egentlig af eller med og hvorfor? Hvor står jeg selv, og hvad mener jeg?”

Jo, vi har savnet dig og din til tider diabolske, men aldrig rigtig ondsindede journalstik – gennem nu en årrække.

Men som bekendt har du parallelt med dit journalistiske arbejde på avisen også gennem 30 år skrevet og udgivet bøger. En hel del er det er blevet til gennem årtierne, hvoraf flere er blevet autoritative kilder inden for deres respektive områder.

Lad mig nævne nogle få:

- "Kay Bojesen" fra 1983, skrevet sammen med din far.
- "Fra vor egen tid – 100 års boligidealer" fra 1990 – som vi på Dansk Arkitektur Center netop har brugt, idet vi skulle lave en udstilling om boliger sammen med den almene boligsektor.
- "Bevægelse og skønhed" – som jo er blevet *bogen* om Nanna Ditzel fra 1998.
- "Legen og lyset" om netop Hr. Larsen, der sidder her foran os.
- "Rejse i erindringen" fra 2003.
- Og så i 2006: "Jørn Utzon – Huse", som du lavede samme med Vibe Udsen og med Per Nagels umådelige smukke billeder – i sandhed en mageløs bog, der efter min vurdering stadig er den bedste bog, der er udgivet om vores store afdøde arkitekt.
- Og så senest "Shortcuts" – om Erik Magnussens design fra 2007.

Utrættelig er du i den grad!

Tak til dig, Henrik Sten, for en formidabel indsats, der aldrig har været kedelig og konform, men altid underholdende og inspirerende – gennem nu mere end 40 år.

I Henning Larsens Legatfond er vi sikre på, at du vil føle dig animeret til igen at gribe den skarpe pen og lade os den mærke, ridse ryggen eller glasset i vinduet lige foran os, som vi ser verden, byen og arkitekturen igennem.

Og så skal det siges, at det skam ingen tilfældighed er, at vi i Hennings Legatfond i år hædrer netop to mennesker, hvis arbejde på hver deres og helt forskellige måder har haft formindgribende konsekvens for arkitekturformidlingen i Danmark. Gennem nu mere end en menneskealder har Kjeld Kjeldsen og Henrik Sten Møller sat dagsordenen og skabt skole og genre inden for moderne arkitekturformidling.

Legatfonden udskrev i 2007 en international konkurrence om arkitekturfotografi og i 2008 en international konkurrence om arkitekturtegning.

Efter i år at have hædret to store heroiske skikkelser inden for arkitekturformidlingen vil vi inden længe, som grundlag for næste års uddeling, udskrive en konkurrence om at formidle arkitektur gennem ord – gennem skrift.

Det vil I alle høre mere om ved en senere lejlighed, men glæde jer kan I – vi gør det allerede!

Jeg finder det derfor passende at afslutte mine ord med de ord som du, Henrik, har valgt i dit forsøg på at indkredse fødselaren og legatstifteren, professor Larsen:

“Han er altid iagttagende, som trak han de organiske former i lyset til sig. Han virker altid stærkt koncentreret, som om han ønsker at hente livets fylde ud af hvert øjeblik”.

Hvad mere kan man ønske sig end *“at hente livets fylde ud af hvert øjeblik”*?

Tillykke til dig, Henrik – og tillykke til dig, Henning.

Kent Martinussen